

Kommentti: Talouspolitiikasta ja yrittäjyydestä*

SEIJA ILMAKUNNAS

Valtiovarainministeri Viinanen tuo esitelmässään esille talouspolitiikan kolme tavoitetta: valtion velkaantumisen taittaminen, inflaation kurissa pitäminen ja työttömyyden puolittaminen.

Esityksestä ei valitettavasti käynyt kovin yksityiskohtaisesti ilmi se, miten jo tehdyt finanssipolitiikkaa koskevat päätökset tukevat näitä tavoitteita. Myös yksityiskohtaisempi keskustelu tavoitteiden välisestä vuorovaikutuksesta olisi ollut mielenkiintoista kuultavaa.

Kommenttipuheenvuorossani otan esille joi-tain näkökohtia näistä kahdesta teemasta. Lähden liikkeelle velkatavoitteen ja työllisyystavoitteen toisiinsa kytkeytymisestä.

1. Valtion menojen leikkaukset ja työllisyys

Valtiovarainministeri toteaa omaksuttujen velka- ja työllisyystavoitteiden tukevan toisiaan. Toisin sanoen, valtiontalouden alijäämien pie-

mentämisellä menoleikkausten avulla arvioidaan olevan merkittäviä myönteisiä vaikutuksia yksityiseen kysyntään.

Viitaan tässä yhteydessä valtiovarainministeriön velkalaskelmiin. Riippumatta leikkausten mittakaavasta ja leikkauskohteista, valtion menojen leikkausten negatiivista kysyntävaikutusta kompensoi aina täsmälleen yhtä suuri positiivinen vaikutus näissä laskelmissa. Tämä positiivinen vaikutus tulee korkojen laskun kautta ja talousyksikköjen paranevien käytettävissä olevia tuloja koskevien odotusten kautta. Näillä oletuksilla perustellaan laskelmia, joissa miljardin markan leikkaus valtion bruttomeinoissa on miljardi vähemmän valtion velkaa.

Lienee ilmeistä, että oletus negatiivisen ja positiivisen vaikutuksen samasta koosta on hyvin kriittinen ja toistaiseksi myös ilman empiiristä vahvistusta ainakin Suomen osalta.

Vaikka vaikutukset olisivat yhtä suuret, mutta negatiivinen kysyntävaikutus on välitön ja positiiviset vaikutukset tiukuvat esiin pikeminkin viiveellä, kysymyksessä on ongelma toisen keskeisen tavoitteen, työttömyyden puolittamisen kannalta.

Tämä ongelma syntyy siitä, että työttömyy-

* Kommenttipuheenvuoro valtiovarainministeri Iiro Viinanen esitelmään Kansantaloudellisessa yhdistyksessä 26.9.1995

den liikkeet ylöspäin ja alaspäin eivät ole symmetrisiä. Kuten Suomessa on nähty, työttömyys voi nousta nopeasti uudelle korkealle tasolle, mutta sen painaminen alas on paljon vitkaisempaa. Syyt tähän työttömyyden hysteresis-ilmiöön löytyvät ainakin sekä fyysisen että inhimillisen pääoman rapautumisesta joukkotyöttömyyden aikana.

Joka tapauksessa, kaikki ne tekijät, jotka heikentävät työllisyyttä nykyisessä suurtyöttömyyden tilanteessa heikentävät myös pitkän tähtäimen kehitystä työmarkkinoilla. Ne ovat toisin sanoen jumiuttamassa työttömyyttä rakenteelliseksi ongelmaksi. Ja kun tiedetään, että joukkotyöttömyyteen liittyy tällainen hysteresis-ilmiö, tulisi se myös ottaa huomioon punnitessa eri politiikkavaihtoehtoja keskenään. Työttömyyteen tässä ja nyt vaikuttava politiikka on pitkän tähtäimen politiikkaa siinä kuin inflaation hillintäkin.

Julkisista menoista välittömimmin työllisyyteen vaikuttavat julkiset kulutusmenot, joilla ylläpidetään työvaltaisia julkisia palveluja. Kuntien valtionosuuksiin esitetyt leikkaukset ovatkin välittömän työllisyytilanteen kehityksen kannalta ehkä merkittävin leikkaus, ainakin vuoden 1996 osalta. Valtionosuuksien leikkaukset mitoitettiin kuntien verotulojen kasvua suuremmiksi. Lähtökohtana oli, että kuntien tuli kompensoida inflaation aiheuttama kustannusten nousu palveluja supistamalla.

Vuotta 1997 koskien tulopoliittisen sopimuksen osana valtionosuuksiin ja myös valtion kulutusmenoihin päätettiin tehdä inflaatiotarkistukset. Ratkaisu tukee hallituksen työllisyystavoitteen toteutumista.

2. Menokatto vai ei ?

Menolisäykset herättävät kuitenkin esille kysymyksen siitä, miten hallitus reagoi tällaisiin

suunnitelmien muutoksiin. Kysymys kuuluu, etsitäänkö vastaavat säästöt muualta? Sama kysymys koskee myös sitä tilannetta, että työttömyys ei alenisikaan sillä vauhdilla, kun on arvioitu velkaantumislaskelmia tehtäessä.

Selkeämpi viesti siitä, mitkä ovat päätös-säännöt valtionmenokehityksen suhteen tästä edes, olisi paikallaan. Nyt viestitään toisaalta, että säästötalkoot ovat ohi ja toisaalta aivan päinvastoin eli että tullaan tiukasti pitämään kiinni valtion menokatosta, jolloin esimerkiksi hiukankin ennustettua heikompi työllisyyskehitys johtaisi automaattisesti uusiin säästöihin.

Nykytilanteessa luottamus siihen, että leikkaukset ovat nyt päätetyt ja yleisön tietoon saatetut, olisi kokonaistaloudellisen ja myös valtiontaloudellisen kehityksen kannalta ensiarvoinen tekijä. Perustuuhan valtiovarainministeriön omakin oletus valtiontalouden tasapainottamisen positiivista kysyntävaikutuksista pitkälle kotitalouksien luottamukseen ennustettavasta, oman taloudenpidon kannalta paremmasta tulevaisuudesta. Kannattaako uhrata tämä saavutettavissa oleva luottamus kunnianhimoiselle menokehityksessä pysymisen alttarille?

Tilannetta voi siis luonnehtia siten, että hallituksella on vähintäänkin tilaisuus lunastaa kotitalouksien luottamus. Näin täydentyisi se luottamus, jota hallitus on jo onnistunut aikaansaamaan sekä kotimaisilla rahoitusmarkkinoilla että kansainvälisestikin.

3. Korkojen lasku ei yksin riittäne

Rahoitusmarkkinoilla luottamus on näkynyt alentuneina korkoina. Matala inflaatio, jota tulopoliittinen sopimus tukee, mahdollistaa korkojen alenemisen edelleen. Aliarvioimatta lainkaan korkotason keskeistä merkitystä talouskasvulle, on silti tunnistettava se riski, joka otetaan panemalla kaikki toivo tämän yhden kor-

tin varaan.

Nykytilanteessa valitettavasti sekä korkotasoon että sen vaikuttavuuteen liittyy merkittävä epävarmuutta. Yksin matala kotimainen inflaatio ei anna täyttä varmuutta matalasta korkotasosta, jos kansainväliset korot lähtevät nousuun esimerkiksi EMU:n toteutumiseen liittyvän epävarmuuden takia. Vaikka kotimaiset korot saataisiin alenemaan, on epäselvää miten suuri ja nopea vaikutus tällä on työllisyyteen. Onhan pankkien varovaisuus luotonannossa vaikeuttanut investointeja erityisesti työllisyyden kannalta keskeisissä, kotimaan markkinoille suuntautuneissa pk-yrityksissä, kuten valtiovarainministeri toteaa.

Edellä mainittujen korkotasoon liittyvien epävarmuustekijöiden vuoksi on oltava muitakin instrumentteja kasvun varmistamiseksi. Kysymys verokiilasta on syytä nostaa esille tässä yhteydessä eräänä työllisyyden kannalta keskeisenä tekijänä.

Useaan otteeseen on todettu, että työvoimaverot koettelevat erityisesti yksityisiä palvelu-aloja, joiden kehitys on puolestaan työllisyyden kannalta keskeinen. Niin ikään tiedetään, että juuri kyseisen sektorin toimintaedellytyksien kannalta lamavuodet ovat olleet raskaimmat. Kuluttajien ostovoima on voimakkaasti supistunut, ja velkaongelma on ollut kärjistynein tällä sektorilla. Arvonlisäverojärjestelmään siirtymisen osuminen tähän samaan vaiheeseen vaikeutti tilannetta edelleen.

Siinä missä suurteollisuusajattelu on Suomessa perinne, ja teollisuuden edut ovat saaneet usein taakseen lähes koko talouspolitiikan virityksen, niin valuuttakurssipolitiikan kuin esimerkiksi energiapolitiikan, palvelualat ovat saaneet lähinnä lämmintä kättä. Tähän kategoriaan luen pitkälti myös nyt yleistyneen yrittäjähengen nostattamisen. Joka tapauksessa verokiilakeskustelu merkitsee sellaisten konk-

reettisten talouspoliittisten toimien nostamista agendalle, jotka oikein toteutettuina parantavat työvaltaisten toimialojen toimintaedellytyksiä.

4. Verotuksen rakenne on kriittinen tekijä

On kuitenkin hiukan vaikea vakuuttua siitä, että nimenomaan työllisyyden parantamiseen tähtäävät näkökohdat ovat olleet ylimpänä ohjenuorana veroratkaisuissa. Muita mahdollisia motivaatioita verotuksen keventämiselle toki löytyy, yksi ilmeinen on pyrkimys julkisen sektorin koon supistamiseen.

Millaisia sitten ovat ne verolinjaukset, jotka tähtäisivät työllisyyden parantamiseen ja verokiilan supistamiseen. Pyrittäessä pitämään julkisen sektori koko ennallaan, muun muassa julkisen sektorin työllisyyden säilyttämiseksi, kysymys on siitä, mikä osa työhön kohdistuvasta verorasituksesta voidaan siirtää pääoman, energian ja varallisuuden verorasitukseksi. Esitys pääomatulojen ja yritysverokannan nostosta 28 prosenttiin on myönteinen esimerkki tämän tyyppisistä toimenpiteistä.

Työvoiman käyttöön liittyvää verorasitusta voidaan lieventää myös kehittämällä työnantajan sosiaaliturvamaksun perimistä työvoimavaltaisuuden sijasta entistä enemmän pääomavaltaisuuden perusteella kannettavaksi. Työnantajan kansaneläkemaksun porrastuskäytäntö poistojen mukaan on tästä esimerkki. Hallitusohjelmassa on esitetty myös välillisen verotuksen valikoivaa kehittämistä siten, että työvoimavalttaisten palvelujen arvonlisäverokantaa alennetaan osana työllisyyspolitiikkaa. Hallitus ei kuitenkaan ole halunnut käydä suoraan toimintaan, vaan se pyrkii hallitusohjelman mukaan vaikuttamaan Euroopan Unionin tasolla tässä asiassa.

Ansiotulojen verotusta kevennettäessä vaille

